

Jaroslav Hašek (1883 – 1923): Povídky (výbor)

Struktura zkoušky:

I. Beletristický text:

A. Literární druh a žánr, umělecký směr / tvůrčí skupina, literárněhistorický kontext, údaje o autorovi ve vztahu k dílu;

B. 1. Doba a místo (děje); 2. Hlavní postavy a jejich charakteristika;

3. Námět, témata, hlavní motivy; 4. Zvláštnosti kompozice;

C. Jazykové zvláštnosti a kulturní souvislosti.

Hovor s malým Milou

Otázky a úlohy: 1. Charakterizujte obě postavy (vnější a vnitřní charakteristika).

2. Jakým způsobem strýček/vypravěč žije? jak vypadá jeho soukromí? Proč to je všechno právě takové?

3. Co všechno pro strýčka/vypravěče vycházka s malým Milou znamená? V kterém okamžiku vznikne pokus o zdárný/3ť'atsný průběh vycházky? Kde je v příběhu smutek? jak byste (z hlediska druhú humoru) charakterizovali závěr povídky?

Před více než čtyřmi měsíci slíbili Milovi jeho rodiče, že s ním jeho strýček, totiž já, půjde na procházku. Chtěj nechtěj musel jsem s ním jít, slíbiliv nešťastným rodičům, že toho chytrého chlapečka přivedu zas v pořádku nazpátek.

Také jsem mu hned, jakmile jsme vyšli z domu, řekl:

„Drž se mne za ruku, aby se ti nic nestalo.“ „Proč se mně nemá nic stát?“ s touto otázkou překvapilo mne hned to chytré dítě.

„Víš, Miloušku, mohli by tě přejet?“ „Proč by zrovna mne přejeli, proč pak nepřejedou tebe?“ „Ty jsi ještě malinký.“ „Proč pak jsem malinký?“ „Poněvadž ti jsou teprve čtyry roky.“ „A proč mně jsou teprve čtyry roky?“ „Poněvadž ti není pět.“ „A co kdyby mně bylo pět?“ „Pak bys byl o rok starší.“ „Co je to starší?“ „Vidíš, tamhle ta slečna je už starší.“ „Proč říkáš, strýčku, tamhle ta?“ „Poněvadž, miláčku, není to tahle, co jde naproti.“ „Jakto, tahle?“ „Víš, Miloušku, mlč už hezky.“ „Proč mám mlčet hezky?“

Dal jsem mu pohlavek.

Kluk se dal do pláče a já mu řekl: „Tak už nembreč.“ Utřel si rukávem oči a otázal se mne nevinně:

„Proč nemám brečet?“ „Poněvadž jsi muž.“ „A proč jsem muž?“ „Poněvadž nejsi holčička.“ (...)

Náhle obrátil svou pozornost na muže, který kropil ulici. „Proč pak ten pán kropí ulici?“ „Poněvadž splachuje prach.“ „Proč pak nás nepostříká?“ „Poněvadž nesmí.“ „Proč pak nesmí?“ „Poněvadž by nám zkazil šaty.“ „Proč by nám zkazil šaty?“ „Vodou, synáčku.“ „A proč vodou?“ „Poněvadž kropí jí a ne pivem.“ „A proč nekropí pivem?“ „Poněvadž by se opil.“ „A proč by se opil. Ty se taky opijíš, strýčku, to říká maminka. Proč jsi prase, strýčku?“ „Tomu ty nerozumíš, Miloušku, ale teď už mlč, nebo tě praštím.“ „A proč mne praštíš?“ „Poněvadž mně na dáváš.“ „Proč bych ti nenadával, doma ti také nadávají.“ „Ale to není od nich hezké.“ „Od tebe to taky není hezké, strýčku.“

Zrádce národa v Chotěboři

V koutku restaurace Panského domu v Chotěboři sedává den co den starší muž, se kterým nikdo nemluví a kterého si nikdo nevšímá. Muž ten občas pokusí se vmísiti se do hovoru, ale ti, které osloví, odplivnou si a neodpoví mu. Na jeho čele, když se koukáme ze strany, možno vidět Kainovo znamení. Muž ten zradil celý český národ a jméno tohoto zrádce je Jan Pavlíček, rolník ze Svinného. (...)

Tolik let prchlo již od té doby, ale on stále cítí, že doposud nenapravil zradu, kterou spáchal na celém českém národě tenkrát před lety, kdy banderia sjížděla se z Chotěbořska, aby táhla dolů na Čáslav, kde pořádán byl tábor lidu.

Ty časy jsou již pryč. Po velkém nadšení let šedesátých osmých nastalo vystřízlivění. Pak přišla pozitivní politika s celou svou schátralostí, ale Jan Pavlíček sedává stále ve svém koutku v Panském domě, ať politika česká nese se jakýmkoliv směrem, a stále dosud cítí tu hanbu zrady, které se tenkrát dopustil, když na voze ozdobeném drapériemi v národních barvách jel s chotěbořskou omladinou na tábor lidu u Čáslavi po silnici k Libici nad Doubravou, kde se k nim měli připojit Libičtí.

Jsou ještě pamětníci toho v Chotěboři, kteří mohou vám vysvětlit, že Jan Pavlíček, tenkrát než vyjeli, strašně se najedl hrachu a napil podmásli a po podmásli vypil chotěbořského piva jeden máz. (...)

Padesát kroků od dubu vůz se zarazil a vůdce výpravy pohlédl dozadu. A již vtom zbledl a vykřikl: "Ježíši Kriste, bratří, pojd'te s sebou!"

Vyskočil, ostatní za ním, a běželi k dubu.

Ale bylo již pozdě. Jan Pavlíček již opět stál a smutek zmizel z jeho tváře. Vtom však již vůdce výpravy chytil ho za rameno, a ukazuje nahoru na dub, řekl ledově: "Čti!"

A udivený Jan Pavlíček četl s vytřeštěným zrakem na tabulce na dubu: "Pod tímto dubem odpočíval Žižka, když táhl na Přibyslav."

Jana Pavlíčka museli zachytit, jinak by se byl skácel.

"Zrádče," řekl k němu vůdce výpravy, "nejsi hoden, že tě země nosí, vrať se do Chotěboře, do Čáslavi s námi nepojedeš!"

II. Nebeletristický text:

A. Funkční styl, obsah, účel, vztah k prvnímu textu; B. Jazykové apod. zvláštnosti.

Česká hospoda jako kulturní skutečnost

Otázky a úlohy: 1. Povídka se odehrává v současnosti (počátek 20. století), nicméně Pavlíčkův příběh se odehrál v r. 1968, v čase českých demonstrací po rakousko-uherském vyrovnání. Jaký je – podle Haška – vztah českých lidí k vlasteneckým tématům?

2. Jak by se na takové tehdejší vlastenectví díval patrně dnešní Čech (nebo zejména novinář)? nakolik by mu byl blízký nebo vzdálený Haškův postoj? S jakým názorem tedy Hašek sympatizuje?

(...) **Osazenstvo hostinců** samozřejmě není stejnorodé. Hostince odpovídají své poloze – projevují se tu **odlišnosti profesní, sociální i národnostní**. Diferenciace probíhá i uvnitř lokálu: zejména na vesnici jsou jednotlivé **štangastské stoly** vyhrazeny místní honoraci intelektuální (farář, učitel, poštovník) nebo podnikatelské (starosta, mlynář, pivovarský sládek). Hostinec se však stává autonomním světem, jehož vnitřní soudržnost – jakkoli chatrná (k hospodě patří i spory, hádky, a někdy dokonce rvačky) – dala vznik **atmosféře svobodné diskuse, uvolněného kamarádství a smělych plánů**.

Význačnou úlohu sehrály hospody v **českém národním obrození**. **Pivo** se stalo **výrazem svébytnosti českého společenského života** a **hospody** zvládly roli **platformy** (základny) **pro sdílení takto motivované národní jedinečnosti**. Přispěla k tomu skutečnost, že hospody bývaly neuhlazenou, ovšem útulnou protiváhou luxusního a (často jen rádobu) noblesního kosmopolitního prostředí zámeckého, vilového či hotelového. Proto bylo možné právě v hospodě pěstovat hovor (ale i třeba četbu novin) v **češtině**, která by leckde jinde byla považována za projev společenské nízkosti. Hospody také reprezentovaly (svou výzdobou – byť často kýčovitou – i např. jídelníčkem krajových specialit) atraktivní **zvláštnosti místa či regionu**.

